

قرآن، تذکره جهان شمول

آیاتی که قرآن را «ذکری» و تذکر برای جهانیان نامیده است..

تذکره بودن قرآن کریم در آیات گوناگونی آمده است:

1. آیاتی که قرآن را «ذکری» و تذکر برای جهانیان نامیده است؛ این هو إلا ذکری للعالمین (1) و ولقد یسرنا القرآن للذکر. (2) پس بهره‌گیری از قرآن و معارف آن برای بشر سخت نیست. زیرا مضمون آن با خواسته‌های درونی انسان هماهنگ است و چیزی از بیرون گوهرش بر او تحمیل نمی‌شود؛ فما لهم عن التذکره معرضین (3) نیز فرمود: کلا إنها تذکره (4). اگر شعاع رسالت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم خصوص اهل کتاب و معتقدان به نبوت پیامبران (علیهم السلام) پیشین بود، معنای تذکره این بود: چون اینها در پرتو تعالیم انبیایی گذشته، نسبت به اصول کلی دین، پیشینه معرفتی داشته‌اند و اکنون بر اثر گذشت زمان از یادشان رفته است، همان مطالب به وسیله خاتم انبیاء صلی الله علیه و آله و سلم یادآوری می‌شود؛ ولی شعاع رسالت آن حضرت همه بشریت است؛ نذیراً للبشر (5) و ذکری للعالمین (6). اهل کتاب، وثنی‌ها، ثنوی‌ها و ملحدانی که می‌گویند: ما هی إلا حیاتنا الدتیا نموت و نحیا و ما یهلکنا إلا الدهر (7) و چنین می‌پندارند که چیزی جز طبیعت وجود ندارد، همگی در منطقه رسالت آن حضرت هستند و قرآن برای هدایت همه آنان نازل شده است.
- بنابراین، اگر خدای سبحان قرآن را تذکره جهان شمول می‌نامد، نه برای ملتی خاص، روشن می‌شود که اصول معارف قرآن کریم، در فطرت تمام انسان‌ها نهفته است.
2. آیاتی که انسان را دارای فطرت توحیدی می‌داند؛ فأقم وجهک للذین حنیفاً فطرت الله التي فطر الناس علیها. (8) نیز آیاتی بدین مضمون: وقتی بشر خطر را حس کرد و خود را از اسباب مادی بریده دید، در کمال اخلاص، به سوی خدا گرایش می‌یابد؛ و إذا غشیهم موج کالظلل دعوا الله مخلصین له الذین. (9)
3. دسته‌ای از آیات نیز بر خدافراموشی انسان دلالت دارد؛ ...نسوا الله فأنسیهم أنفسهم. (10) همگی این آیات دلالت بر تذکره بودن قرآن کریم و فطری بودن اصول معارف آن برای انسان دارد، لیکن برخی از آنها به زبان مثبت و بعضی به زبان منفی. زیرا آیات دال بر نسیان خدا، به زبان منفی می‌فهماند که اصل توحید، فطری بشر بود، لیکن فراموشش شد.

- 1 - سوره انعام، آیه 90.
2. سوره قمر، آیه 32.
3. سوره مدثر، آیه 49.
4. سوره عبس، آیه 11.
5. سوره مدثر، آیه 36.
6. سوره انعام، آیه 90.
7. سوره جاثیه، آیه 24.
8. سوره روم، آیه 30.
9. سوره لقمان، آیه 32.
10. سوره حشر، آیه 19.

هدایت در قرآن، ص 99-100.